

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента **МОСКАЛЕНКА Сергія Івановича** на дисертацію **Кирилюк Надії Дмитрівни** на тему: «Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері цивільної авіації України» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Відгук підготовлено на підставі вивчення рукопису дисертаційного дослідження та опублікованих наукових праць здобувача.

Актуальність теми дисертації зумовлена тим, що сфера авіація є елементом народного господарства України. З огляду на географічне розташування та кількість господарських об'єктів на території України наша держава має всі необхідні географічні та економічні можливості до розвитку авіації в Україні. Втім, наукові дослідження даної проблематики в більшій мірі стосувалися господарської, економічної та системної сторони даного напрямку діяльності що на нашу думку, є вузьким. В той же час, дисертаційна робота присвячена правовому регулюванню, діяльності компетентних суб'єктів публічної адміністрації та можливості удосконалення даної сфери публічного адміністрування.

Дисертацію виконано відповідно до указу Президента України, яким затверджений «Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року» від 21 квітня 2021 р. № 443-р; постанови Кабінету Міністрів України, якою затверджено «Державну програму стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки» від 27 травня 2020 р. № 534. Тему дисертації затверджено Вченою радою Юридичного факультету Державного університету інфраструктури та технологій.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна та академічна добросовісність. Текст дисертації Кирилюк Н.Д. дозволяє зробити висновок про ґрунтовність здійсненого дослідження, системність мислення автора і комплексний підхід до вирішення наукової проблеми.

Обґрунтованість наукових положень базується, перш за все, на логіці дослідження і системному підході до аналізу і вирішення сформульованих в роботі завдань. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, достатньо мірою обґрунтовані, логічно витікають з детального аналізу досліджуваних явищ та процесів. Це підтверджується глибоким опрацюванням теоретичних і практичних праць вітчизняних і зарубіжних авторів з даної проблематики; умілим поєднанням сучасного дослідницького інструментарію і класичних методів дослідження тощо.

Методологічною основою наукового дослідження є загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання. Вони широко представлені у роботі.

Комплексне їх використання дало можливість вивчити та проаналізувати зазначену проблему системно та в єдності змісту і форми.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи наукового пізнання: системно-функціональний, історичний, формально-логічний, порівняльний, діалектичний, статистичний, метод сходження від абстрактного до конкретного, метод моделювання і прогнозування та інші. Залежно від досліджуваних проблем, переважали ті чи інші методи. Так, з метою формування і поглиблення понятійного апарату, формулювання понять та визначення термінів, зокрема таких, як «цивільна авіація», «авіаційна діяльність», «авіація» та похідних від них, використовувалися логіко-семантичний метод та метод сходження від абстрактного до конкретного (підрозділи 1.1, 1.2). Спеціально-юридичний і формально-логічний методи переважали при дослідженні змісту окремих правових норм (розділи 1, 2, 3). Для дослідження системи адміністративно-правового регулювання цивільної авіації в Україні (підрозділ 1.2), системи джерел (підрозділ 1.2), системи суб'єктів державного управління цивільної авіації (підрозділ 2.2) застосовувалися системно-функціональний, системно-структурний методи, метод класифікації. У процесі вивчення форм і методів регулювання цивільної авіації використовувалися системний, діалектичний, порівняльно-правовий, спеціально-юридичний та статистичний методи, метод класифікації (підрозділ 2.3). З метою визначення ступеня імплементації міжнародних правових норм до національного законодавства, адаптації останнього до права Європейського Союзу, вивчення зарубіжного досвіду застосовувався, переважно, порівняльно-правовий метод (підрозділ 1.3). При дослідженні історії становлення та розвитку вітчизняної системи органів державного управління у галузі цивільної авіації (підрозділ 2.2) за основу брався історичний метод.

Емпіричну базу дослідження становить узагальнена практика діяльності суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання цивільної авіації в Україні, а також офіційні статистичні дані.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є однією з перших спроб комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права дослідити особливості публічного адміністрування сфери авіації як комплексної категорії. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Зокрема:

вперше:

вперше:

– цивільна авіації визначена важливим елементом складної відкритої системи – транспортної, яка регулюється переважно нормами адміністративного права;

– здійснена класифікація форм і методів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері цивільної авіації України;

– виявлено колізійність вимог законодавства щодо фактично існуючих компетенцій органів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері цивільної авіації України;

– сформульовано і обґрунтовано пропозиції і рекомендації щодо удосконалення адміністративного законодавства в сфері цивільної авіації України;

удосконалено:

– поняття «цивільна авіація», яке запропоновано визначити як систему всіх видів підприємств, установ та організацій, діяльність яких спрямована на створення умов та використання повітряного простору за допомогою цивільних повітряних суден у невійськових цілях;

– поняття «безпека цивільної авіації», «регулювання цивільної авіації», «авіаційна безпека», «забезпечення авіаційної безпеки», «безпека польотів», «безпека аеронавігації», «екологічна безпека цивільної авіації»;

– підхід до визначення правового статусу командира повітряного судна, наголошується на недоцільності розмежовувати в законодавстві його права і обов'язки, оскільки вони є його повноваженнями як особи, відповідальної за безпеку на борту повітряного судна – пропонується замінити терміни «права», «обов'язки» єдиним терміном «повноваження»;

– підхід до визначення об'єкта посягання адміністративних правопорушень у галузі повітряного транспорту, яким визначено безпеку цивільної авіації;

– розмежування адміністративних правопорушень і злочинів в галузі цивільної авіації в частині уточнення термінології;

– санкції за адміністративні правопорушення, вчинені в галузі цивільної авіації, з цією метою запропоновано класифікація розмірів штрафів, запровадити додаткові стягнення для цієї категорії правопорушень у вигляді анулювання ліцензії, сертифіката (свідоцтва);

дістали подальшого розвитку:

– пропозиції щодо удосконалення законодавства України в сфері адміністративно-правового регулювання цивільної авіації та його гармонізації з правом Європейського Союзу;

– визначення системи суб'єктів адміністративно-правового регулювання цивільної авіації в Україні.

При висвітленні проблематики дослідження автор апелює до сучасних тенденцій у методології юридичних наук.

Рецензована робота характеризується системністю та логічним підходом і містить елементи наукової новизни.

Зокрема, обґрунтовано, що під поняттям «адміністративне регулювання сфери цивільної авіації» слід розуміти систему нормативних актів, компетентностей посадових осіб та повноважень органів виконавчої влади щодо регулювання сфери цивільної авіації, забезпечення режиму законності та правопорядку та зниження ймовірностей виникнення ситуацій загроз і

небезпек авіаційному транспорту та всім учасникам відносин у сфері цивільної авіації.

Виділено ознаки забезпечення суспільної безпеки у сфері цивільної авіації, до яких відносяться: 1) особливий суб'єкт сфери цивільної авіації; 2) специфічні умови використання повітряних цивільних суден; 3) необхідність дотримання балансу заходів безпеки та прав і свобод людини та громадянина; 4) об'єктивна і тимчасова необхідність зниження участі окремих фізичних осіб у діяльності щодо забезпеченні безпеки у сфері цивільної авіації; 5) необхідність режиму контролю.

Установлено, що сучасний стан правового регулювання сфери цивільної авіації характеризується: неоднорідністю розуміння основних термінів даного субінституту; забезпеченістю і дієвістю; аргументованістю; прогалинами у вітчизняному законодавстві; відсутністю обов'язкового застосування норм міжнародного права у сфері цивільної авіації; імперативно-диспозитивним характером правового регулювання.

До основних завдань правового регулювання у сфері цивільної авіації віднесено: 1) перехід до активної політики регулювання у сфері цивільної авіації; 2) визначення основних напрямів державної політики у сфері цивільної авіації, серед яких особливе місце повинно займати питання правового регулювання забезпечення безпеки, їх практична реалізація; 3) забезпечення здійснення перетворень в авіаційній сфері шляхом налагодження тісного взаємозв'язку політики боротьби з правопорушеннями та злочинами різного походження; 4) створення взаємної зацікавленості держави і приватних компаній щодо забезпечення безпеки перевезень; 5) підвищення рівня правових гарантій у сфері цивільної авіації.

Визначено, що в сфері регулювання цивільної авіації можливо виділити такі функції адміністративної діяльності: а) правоохоронна функція – це забезпечення публічної безпеки у сфері цивільної авіації, тобто забезпечення режиму законності та правопорядку на всіх стадіях виконання льотного завдання (ця функція покладається на правоохоронні органи, адміністрацію аеропортів та позавідомчу охорону, на судні ця функція виконується екіпажем повітряного судна); б) правозахисна функція (захист прав і свобод, законних інтересів всіх учасників відносин у сфері цивільної авіації); в) функція контролю (покладається на адміністрацію аеропортів); г) сервісна функція – це всі дії спрямовані на обслуговування пасажирів та перевезення вантажу.

Запропонована визначити три групи функцій у сфері цивільної авіації: перша група – загальні функції (тобто притаманні всім сферам життя суспільства), друга група – спеціальні функції – які притаманні сфері цивільної авіації, та акцесорні функції – які виконують допоміжну роль при реалізації перших двох груп функцій.

Запропоновано класифікацію принципів правового регулювання у сфері цивільної авіації: 1) загальні або конституційні принципи правового регулювання сфери цивільної авіації; 2) галузеві принципи правового

регулювання цивільної авіації; 3) принципи, які характеризують винятково специфіку правового регулювання сфери цивільної авіації.

Виокремлено низку проблем правового регулювання, які не дозволяють субінституту забезпечення безпеки у сфері цивільної авіації в повній мірі здійснювати своє суспільне призначення, а саме: 1) невідповідність даного субінституту міжнародним нормам; 2) відсутність правового регулювання механізмів застосування норм вітчизняного законодавства; 3) застарілість основних фондів транспортних підприємств; 4) економічна нестабільність.

Визначені основні шляхи запозичення зарубіжного досвіду правового регулювання у сфері цивільної авіації, якими є наступні: закріплення механізму нормативної регламентації забезпечення безпеки у сфері цивільної авіації в одному законодавчому акті; удосконалення законодавчого визначення поняття цивільна авіація відповідно до міжнародних стандартів; побудова національного механізму правового регулювання забезпечення безпеки сфери цивільної авіації на засадах державно-приватного партнерства; удосконалення порядку використання правоохоронних органів у сфері цивільної авіації; удосконалення адміністративних механізмів контролю у сфері цивільної авіації.

Таким чином, зміст розділів у повному обсязі розкриває мету, завдання та висновки, що сформульовано у дисертаційному дослідженні Кирилюк Надії Дмитрівни. У дисертаційній роботі є посилання на відповідні джерела інформації, а також дотримані усі норми законодавства про авторське право.

Порушення академічної доброчесності не виявлено.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях, захищених за темою дисертації.

Основні положення дисертації знайшли своє відображення у 7 наукових публікаціях: чотири статті в журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, а також трьох тезах виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Все це дозволило широко ознайомити наукову громадськість з результатами проведеного дослідження. Усі наукові результати, які викладено у дисертаційній роботі, отримано автором самостійно.

Водночас, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Кирилюк Н.Д., слід зазначити, що дисертаційна робота містить ряд дискусійних положень, зокрема:

1. По тексту, зокрема в п.п. 2.3 роботи, розглянуто питання правового регулювання авіаційної безпеки в Україні. При цьому практично не розглянуто правове регулювання авіаційної безпеки на регіональному рівні. Так, в роботі не розкрито регулювання авіаційної безпеки органами місцевого самоврядування.

2. Так, в роботі розглянуто питання провадження, в справах про адміністративні правопорушення в галузі цивільної авіації. Однак, не

здійснено порівняльного аналізу, з законодавством Європейських країн з зазначеного питання.

3. В роботі здійснено порівняльний аналіз національного законодавства та законодавства країн ЄС. Проте, в недостатній кількості наведено статистичні дані про правопорушення в галузі цивільної авіації.

4. В п.п. 2.1 роботи, розглянуто питання організації діяльності органів публічної адміністрації, що реалізують адміністрування цивільної авіації в Україні. Однак, недостатньо розкрито взаємодія зазначених органів публічної адміністрації.

Однак, зазначені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної роботи Кирилюк Н.Д. і не знижують її методичної та науково-практичної значущості.

Здобутки дисертаційного дослідження Кирилюк Н.Д. мають вагому як теоретичну, так і практичну цінність та можуть бути використані в якості методологічної бази для поглиблення наукових розробок в сфері безпеки цивільної авіації.

Значення результатів дисертації для практики публічного адміністрування сферою аквакультури. Дисертація Кирилюк Н.Д. виконана на високому рівні та є вагомим внеском в теорію юридичної науки.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Дисертаційне дослідження Кирилюк Надії Дмитрівни на тему: «Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері цивільної авіації України» є самостійним завершеним науковим дослідженням. Положення та висновки роботи автор отримав особисто, вони є обґрунтованими, містять наукову новизну. При здійсненні дослідження автором було досягнуто поставленої мети та виконано поставлені завдання. Вивчення матеріалів дисертації свідчить про її пошуковий характер, творчий підхід автора до вирішення поставлених завдань.

Результати дослідження дисертанта відрізняються змістовністю теоретичного матеріалу, обґрунтованістю і достовірністю, доведеністю і грамотністю, в повній мірі вирішують поставлену мету. У опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи. Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертації.

Основні положення дисертації, що задекларовані здобувачем, містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кирилюк Надії Дмитрівни на тему: «Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері цивільної авіації України» відповідає спеціальності 081 «Право» та

вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Порядку присудження ступеня доктора філософії, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, Вимогам до оформлення дисертації, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2017 № 40, що висуваються до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**завідувач кафедри права та соціально-гуманітарних дисциплін
Факультету авіаційного менеджменту
Льотної академії Національного авіаційного університету**

доктор юридичних наук, доцент

С.І.Москаленко

Сідмес С.І. Москаленко засвідчую

інженер ВК

Губиніцина Г.М.